

נר ביתו קודם משום שלום בית

הרב תומר גרינברג

יהיו הדברים לע"נ אשת חבה, הרבנית יוכבד ענבל ע"ה שזכתה לבנות בית מופלא שהשלום היה בו לבן בית, והגדילה לעשות והשכינה שלום בקרב נפשות רבות למאות, "והשלום הוא הלבוש של כל המידות, והמידות הם כלל של המצות".

.א

הגמ' בשבת (כג ב') דנה בשאלה, נר ביתו ונר חנוכה מה קודם, ופשיטא לרבא שם שנר ביתו עדיף משום שלום ביתו. הלכה זו מופיעה ברמב"ם ובה הוא מסיים את ספר זמנים, וז"ל הרמב"ם, הרי שאין לו אלא פרוטה אחת ולפניו קידוש היום והדלקת נר חנוכה, מקדים לקנות שמן להדליק נר חנוכה על היין לקידוש היום, הואיל ושניהם מדברי סופרים מוטב להקדים נר חנוכה שיש בו זכרון הנס. היה לפניו נר ביתו ונר חנוכה או נר ביתו וקדוש היום, נר ביתו קודם משום שלום ביתו שהרי השם נמחק לעשות שלום בין איש לאשתו. גדול השלום שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם שנאמר דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום, עכ"ל.

וכלומר, נר ביתו קודם לנר חנוכה וקודם לקידוש על היין משום שלום בית. רש"י מסביר שאנשים צריכים נר להשתמש לאורו, במקום שאין נר אין שלום שהולך ונכשל והולך באפילה (שבת כה, ב'), וגם סתם כך בני הבית מצטערים לשבת בחושך (כג ב').*

.א לכאורה יש שינוי גדול בזמננו, שב"ה לכולם יש תאורת חשמל. לכן לכאורה היום הדין

ויש לשים לב שבסוגיה כתוב "נר ביתו". ויש מקום לברר האם בכלל מדובר בנר שבת? ואף שהטעם המפורש הוא משום שלום בית, יתכן שבשבת יש צורך ברור בנר לשלום בית, שהרי צריך לעשות קידוש וסעודה בערב. אבל גם ביום חול עשוי אדם להזדקק להיות ער בשעות החשכה, ובמצב כזה, גם בחול הוא זקוק לנר למען שלום ביתו.

וראייתי שבשו"ת משנה שכיר (לבעמח"ס 'אם הבנים שמחה') פוסק כך להדיא, שגם נר ביתו של יום חול קודם לנר חנוכה, מאותו הטעם של שלום ביתו. ולמעשה מקורו כבר בראשונים. כך הבין הריטב"א את הסוגיה, שנר ביתו הכוונה לא דווקא לנר שבת. והיו שהבינו כך גם בדעת רבנו חננאל. ואילו מהר"ם חאגיז נדרש לשאלה והשאירה בצ"ע.³

ב.

והנה נוסח דברי הרמב"ם מזמין שאלה עקרונית יותר. הרמב"ם מקשר את הקדימות של נר ביתו לנר חנוכה לעניין "גדול השלום", שאפילו השם נמחק לעשות שלום בין איש לאשתו.² מעתה צריך להבין, אם שלום בית כה חשוב, שדוחה נר חנוכה וקידוש, עד היכן הדברים מגיעים? כבר הראשונים דנו, האם הנר דוחה קידוש רק מדרבנן [כך דעת רוב הראשונים והאחרונים] או

שונה: מה יעשה אדם שמגיעה השבת ויש לו רק נר אחד? לכאורה פשוט שידליק אותו לשם נר חנוכה, וכך הרוב המכריע של הפוסקים, האג"מ, הרב אלישיב, הרב קרליץ זכרונם לברכה, ויבדל"א הרב שטרנבוך. לעומתם מעניין לציין שהרב קנייבסקי ז"ל פסק שגם בימינו שיש לו תאורת חשמל, אם יש לו נר אחד ידליק אותו לשם נר שבת. בדרך אגב יוצא פה דבר חידוש, שאם גם בחול נר ביתו קודם לנר חנוכה, אז באופן עקרוני הנר בעל העדיפות הראשונה בחנוכה הוא השמש.

ג. הוא גם מוסיף וקובע שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם, זו קביעה מדהימה שהיא כמדומני מדברי הרמב"ם עצמו. אמנם גם בחז"ל מוצאים דיבורים גדולים על השלום, כגון "גדול השלום, שאפילו ישראל עובדין עבודה זרה ושלום ביניהם כביכול אמר המקום אין השטן נוגע בהם", ובאדר"נ מובא שהשלום שקול כנגד כל המצוות שבתורה, ועיין פירוש הגר"א סוף אסתר.

אף מדאורייתא? והאם דוחה אף פת של שבת? [האחרונים הסכימו למעשה שפת קודמת - מג"א, ט"ז, ערוה"ש, משנ"ב].

עכ"פ צריך להבין את עיקר הדברים, ובאיזה אופן ניתן להקיש מזה למצוות אחרות. וכגון, היאך הדין גבי נר ביתו ושופר?

ושמעתי מהרב אורי הולצמן ביאור בדברים. שאכן נר ביתו דוחה רק מצוות מדרבנן, ומה שהשם נמחק בשביל שלום בית, זה משום ששמו של הקב"ה שלום, וכך השם נמחק כביכול כדי להיכתב, ורק החלפנו שם אחד בשם אחר. אבל להקיש מזה למצוות אחרות מדאורייתא - אי אפשר.

אך למעשה מצאנו שהשלום דוחה גם מצוות חמורות, למשל מה שמחל רבי מאיר על בזיונו ונתן לאישה לירוק בעינו שבע פעמים, לכאורה אין ביד הרב למחול על בזיונו, ועשה זאת משום שלום בית. וכן הראני הרב יוסף בן ארזה שבאג"מ (או"ח ח"א סי' נא) התיר עשיית מקווה בחדר ששימש לבית הכנסת להתפלל בו, והשתמש בכלל "גדול השלום" בק"ו ממחיקת השם. ובשו"ת הרמ"א (סי' יא) מפליג מאוד במעלת השלום וכתב שדוחה גם עניינים נוספים מהתורה. לעומת זאת, הרב אלישיב פסק שאין ללמוד מסוטה ששלום בית דוחה כל דבר, אלא דווקא מחיקת השם, ולא התיר אפילו ברכה לבטלה בלא יודעין של האב על פדיון הבן בשביל שלום בית.

אם כן, שאלה זו צריכה בירור באלו אופנים נאמר שהשלום דוחה עניינים אחרים, מדרבנן ומדאורייתא? עד כמה נלמד מסוטה, ומדברי חז"ל באגדה "גדול השלום..." , "השלום שקול כנגד המצוות" וכו' - הלכה למעשה. ובפוסקים לא נאמר בזה דבר ברור, וצ"ע.